

SOK en Stichting ir. D.C. van Schaik

Het SOK-Bestuur:

Susanne Hanssen	Voorzitter	043 - 3560244	<i>hanssen.susanne@gmail.com</i>
Erwin Geuskens	Secretaris	+32 11 724274	<i>erwin.geuskens@telenet.be</i>

SOK-Ledenadministratie:

Ger Beckers, Moesdaal 65, 6228 HX Maastricht, Tel.: 043 - 367 08 57 *pghbeckers@ziggo.nl*

SOK-adres Secretariaat:

Aalkeborg 50 6228 BT Maastricht *secretariaat@sok.nl*

E-mail SOK:

sok@nhgl.nl

De SOK is geassocieerd met "Subterranea Britannica". *www.subbrit.org.uk*

Bestuur Stichting ir. D.C. van Schaik:

Joep Orbons	Voorzitter a.i.	043 - 3618793	<i>j.orbons@archoepro.nl</i>
Bram Borsboom	Penningmeester	043 - 367 05 17	<i>bramborsboom@home.nl</i>

Stichting ir. D.C. van Schaik:

www.vanschaikstichting.nl *info@vanschaikstichting.nl*

Technische Commissie Stichting ir. D.C. van Schaik:

Olav Hensing, Mgr. Soudantstraat 5, 6226 GC Maastricht, Tel.: 06 - 557 78 846

Redactie SOK-Mededelingen:

Ton Breuls, Bovenstraat 28, B 3770 Kanne/Riemst, Tel.: +32 12 454 059 *tbreuls@telenet.be*

Redactie SOK-Info:

John Hageman, Op de Bannet 47, 6223 GD Itteren, Tel.: 043 - 364 54 19 *john.hageman@planet.nl*
Frans Willems, De Méanstraat 17, 3770 Riemst, Tel.: +32 12 456 411 *willemsfrans1@gmail.com*

De SOK op Internet:

www.sok.nl Webmaster: Ger Goessens *mail@gergoessens.nl*

SOK-Ledenavonden:

SOK-Ledenavonden worden iedere 2e vrijdag in de maanden januari, maart, mei, september en november gehouden in het Natuurhistorisch Museum Maastricht. Aanvang 19.30 uur.

Groeven SOK en Stichting ir. D.C. van Schaik:

De SOK en Stichting ir. D.C. van Schaik hebben diverse groeven in beheer of een collectieve vergunning voor een groeve. Informatie in verband met het bezoeken van deze groeven is te vinden op de laatste pagina van deze SOK-Info.

Voorpagina: Pitjesberg - Zichen-Z-B (B)

foto: Frans Willems

Adres wijzigingen SOK- leden

Lidnummer: 1101
John Caris
Bourgognestraat 57c
6221 BW Maastricht
sonnie@johncaris.nl

Nieuwe SOK- leden

Geen mutaties

Beste SOK- leden,

De ledenavond staat weer voor de deur en het belooft een interessante avond te worden want er staat een lezing van Roland Bekendam op het programma over klimaatveranderingen op aarde door de jaren heen.

Aan de wijze waarop het klimaat veranderd is hebben wij natuurlijk onze mergel te danken.

Op 24 oktober jl. heb ik zelf een mooie boekpresentatie van het nieuwste boek van Jacquo Silvertant gemist.

Van Jacquo heb ik inmiddels begrepen dat de SOK gelukkig wel vertegenwoordigd werd door meerdere leden.

Verderop in deze Info beschrijft Jacquo zelf de presentatie en het boek.

Overigens is er op de ledenavond gelegenheid om het boek te kopen.

Op de afgelopen ledenavond heb ik het al even vermeld: de NHGL-genoootschapsdag.

Deze wordt gehouden in Roermond op zaterdag 13 februari.

Het is een unieke gelegenheid om een beeld te krijgen van de activiteiten van andere studiegroepen binnen het NHGL en om onze eigen studiegroep te presenteren.

De dag is bedoeld voor leden en niet-leden, om onderlinge contacten te verbeteren en nieuwe leden te verwerven.

Als een van de grootste studiegroepen binnen het NHGL zou het mooi zijn als we daar gezamenlijk iets neer kunnen zetten.

We kunnen een SOK-stand op de bijbehorende groenmarkt neerzetten en er is een mogelijkheid om in een aparte ruimte de SOK "aan de man te brengen", de invulling daarvan mogen we zelf in detail uitwerken, bijvoorbeeld d.m.v. een interactieve lezing, een workshop of een tentoonstelling.

Daarom ben ik op zoek naar ideeën hiervoor en naar mensen die mee willen gaan en b.v. de stand willen bemannen.

Zie je het zitten om je hiervoor in te zetten of heb je ideeën, laat het me weten, per mail (hanssen.susanne@gmail.com) of telefoon (06-51837304).
Het zal op zijn minst een gezellige dag worden.

Met vriendelijke berglopersgroet,
Susanne Hanssen.

Ledenavond vrijdag 13 oktober

Lezing Roland Bekendam:

Het klimaat van de aarde door de jaren heen.

De opwarming van de aarde is een veel besproken onderwerp. Maar de 4.6 miljard jaar oude aarde heeft al heel wat meegemaakt. Zo was, tijdens de afzetting van onze geliefde "mergel", de gemiddelde temperatuur op aarde 8 graden hoger dan nu en waren er nergens ijskappen. Tijdens het Cryogeen, 850 tot 635 miljoen jaar geleden, was de aarde een grote ijsbal en 45 graden kouder dan nu. Er zijn verschillende processen die kleine en grote klimaatschommelingen veroorzaken. Belangrijk zijn de wisselende activiteit van de zon, variaties van de baan van de aarde en de stand van de aardas en de plaattektoniek.

Ook in de "mergel" zijn de gevolgen van klimaatschommelingen te zien, bijvoorbeeld de afwisseling van kalk en vuursteen. Komende ledenavond dus een geologisch en klimatologisch verhaal, waarbij we wat verder kijken dan alleen de "mergel".

Vorige ledenavond

Na het welkomspraatje van John en onze voorzitter Susanne werd de avond ingezet met een verklarende lezing in verband met oud schrift dat op zijn beurt weer uit het 1ste werkboek van Peter Stas is gehaald.

In het kort gezegd: hoe men zijn werkvolk beloonde voor de geleverde prestaties onder- en bovengronds van de St.Pietersberg.

Deze lezing vulde ook het 2de deel van de avond. Na deze door John Hageman gehouden voordracht werd er weer over mergel gerelateerde zaken in de kantine verder gefilosofeerd. Dat gebeurde dan weer onder het genot van een koffie of een flinke pot bier.

Frans Willems

Gedicht

Onderstaand gedicht werd me toegestuurd door Erik Lamkin met de vraag of ik wist wie de auteur was. Erik had de tekst op facebook gevonden.

De dichter is Vic Reinders (07.08.1888 - 14.06.1961), docent Nederlands aan het gymnasium van het voormalige Henric van Veldeke College op Sint Pieter. Zijn bekendste dichtbundel is Ogivaal.

Er zijn meerdere versies van dit gedicht, dit is de oudste.

J.H.

Op de Pietersberg

Dee-n-aovend, op de berreg, waor
d'n hiemel, aoh!, zoe wied, zoe klaor,
bij volle maon, dee zëlverblond
tösse miljoene stare stond.

Deep in 't dal, d'n Eeker, blaank,
zong roesjend ziene zelfde zaank
dee klonk wie e bekënd verhaol,
iech hoort 't en verstond z'n taol.

In 't bos vaan Canne, zoe zwart wie kaol,
sleepe de raove allemaol;
e windsje leep vaan boum tot boum,
de wereld woort ene blouwe-n-droum.

Wie 'ch tao zoe op de Berreg stond,
veur al dat sjoens gein wäörd mie vond,
toen spraok m'n hart met Slivvenhier
en vond z'n wäörd in eine kier:

„Zegen mie land, 't heet Uuch leef!
De lui en alles, wat heij leef,
laot 't lang nog blieve wie 't waos
dat land, die stad vaan Sintervaos.”

Want dät is Limburgs eige grond
woe 'ch jäög en vräög en sjoenheid vond.
God heet, wéér zeen iech et vaannach,
e stökske hiemel heij neergelag.

21 - 1 - 1937

Onderzoeksaanvragen Sint Pietersberg

Aangezien de vraag nog regelmatig gesteld wordt, is er nog steeds onduidelijkheid over het doen van een onderzoek in de Sint Pietersberg.

De SOK heeft een collectieve onderzoeksvergunning voor de Zonneberg, het Noordelijk gangenstelsel en het gebied onder het Fort St. Pieter. Dat betekent dat een onderzoeksaanvraag bij het SOK-bestuur moet worden aangevraagd en NIET bij de Eigenaar. Wil dus iemand een onderzoek gaan uitvoeren, dan moet daarvoor een aanvraag worden opgesteld en bij het SOK-bestuur worden ingediend. Afgesproken met de eigenaar is dat het bestuur van de SOK dan een advies uitbrengt aan de eigenaar van de groeve. Die bepaalt uiteindelijk of de gevraagde vergunning wordt gegeven en onder welke voorwaarden, bijv. van tijdstippen van bezoek, duur van het onderzoek etc. Elk onderzoeksvoorstel dat in dit kader bij het SOK-bestuur wordt ingediend, wordt binnen 15 werkdagen, voorzien van een advies, aan de groeve-eigenaar voorgelegd. Vooraf wordt het conceptadvies besproken met de indieners van het voorstel, zodat het bijgesteld kan worden als dat nodig zou zijn. Het advies wordt uitgebracht door het bestuur van de SOK dat zich kan laten adviseren door één of meer experts op het betreffende onderzoeksgebied. Het wordt daarna opgestuurd naar de eigenaar die de uiteindelijke beslissing neemt en de voorwaarden vaststelt. Uiteraard zal het SOK-bestuur er alles aan doen om een onderzoeksaanvraag zo goed mogelijk en voor de aanvrager zo gunstig mogelijk te maken.

In het onderzoeksvoorstel moet ingegaan worden op een paar zaken. Hoe je dat opschrijft is daarbij minder belangrijk; het gaat er vooral om dat duidelijk wordt wat je wilt gaan doen. Het bestuur van de SOK is overigens bereid op verzoek een bijdrage te leveren aan de formulering van onderzoeksvoorstellen. Er is één voorwaarde vooraf: **de onderzoekers moeten erkend bergloper** zijn.

Voor alle duidelijkheid: als we het hebben over onderzoek, bedoelen we niet (alleen) heel zwaar opgezet wetenschappelijk onderzoek. Ook kleinschalige activiteiten waarbij je iets beter wilt uitzoeken dan al gedaan is, zijn goed. Alles wat onze algemene kennis over de berg zal doen toenemen, is prima. Een onderzoeksvoorstel hoeft dan ook geen paginalang epistel te worden en kan vaak in enkele regels samengevat worden. Mocht je er niet uitkomen is het SOK-bestuur altijd bereid om je te helpen.

Inhoud onderzoeksvorstel

Achtergrond en aanzet tot onderzoek

Geef aan hoe je tot je onderzoek bent gekomen. Probeer aan te geven waarom hetgeen je wilt gaan uitzoeken, interessant is en in welk opzicht dat het geval is. Geef aan – als dat mogelijk is – wat er al bekend is (en wat niet). Een voorbeeld: als je veronderstelt dat bepaalde groeves of groevegedeeltes vooral ontgonnen zijn voor lokaal gebruik en door mensen uit de omgeving die geen professionele blokbrekers waren, dan zou het interessant zijn om na te gaan of je dat ook kunt afleiden uit de gebruikte winningstechnieken ter plaatse en welke dat zijn. Of je kunt je afvragen of wat gewoonlijk gezien wordt als roofbouw, dat wel is en of het niet het resultaat is van een specifieke manier van werken.

Onderzoeksvragen

Geef vervolgens aan op welke vraag of vragen je dus een antwoord wil krijgen. Daarbij geldt:

- Zorg ervoor dat je onderzoeksvraag redelijk en overzichtelijk is. Dus liever geen onderzoek naar de sporen van alle blokbrekers of mergelaanemers, maar naar een of twee.
- de onderzoeksvraag moet duidelijk zijn: een andere bergloper moet kunnen begrijpen waar je mee bezig bent.
- als je uitgaat van bepaalde hypothesen, is dat prima, maar je moet die wel vooraf duidelijk maken. Heel vaak wordt al uit de aanleiding tot je onderzoek duidelijk, van welke denkbeelden je uitgaat.

Omdat een onderzoeksvorstel ook gelezen wordt door de eigenaar van de groeve die immers toestemming moet geven, is het goed om van specifieke begrippen een definitie te geven..

Onderzoeksaanpak

Hoe ga je te werk: op welke wijze ga je deze vraag onderzoeken? Welke methoden van onderzoek ga je gebruiken (bijv. veldwerk, archiefonderzoek etc.)? Als je dit goed formuleert zou (theoretisch) een ander het onderzoek ook moeten kunnen uitvoeren.

Ook moet er worden aangegeven hoeveel bezoeken je denkt nodig te hebben (bij benadering) en welke personen je begeleiden (minimaal 1, maximaal 4).

Publicatie

Van elk geslaagd onderzoek verwachten we dat het gepubliceerd wordt: in een artikel, een aparte uitgave, een lezing etc. De SOK zou het op prijs stellen als de onderliggende gegevens – dus alles wat je in je onderzoek verzamelt - ook toegankelijk gemaakt worden (als anderen bijv. je onderzoek willen controleren of daarop voortbouwen). Dat zou bijv. kunnen door die gegevens in het SOK-archief op te slaan.

Van een onderzoek dat (mede) onder auspiciën van de SOK verricht is, stellen we het op prijs als het in een van de SOK-publicatiemediën gepubliceerd wordt of dat het (mede) onder de SOK-vlag verschijnt. In elk geval moet aangegeven worden op welke wijze publicatie beoogd wordt. Uiteraard is ook hier het SOK-bestuur, de SOK-Info redactie of de SOK-Medelingen redactie bereid te helpen bij het vormgeven van de publicatie.

Voorbeeld

Om een voorbeeld van een onderzoek te geven volgen nu de resultaten van een SOK-vleermuis onderzoek in de Boschberg en de Jezuïetenberg in de periode oktober 2008 / mei 2009 door leden van de Vleermuiswerkgroep van het NHGL.

Deze door mij verwerkte gegevens zijn nooit eerder gepubliceerd.

John Hageman

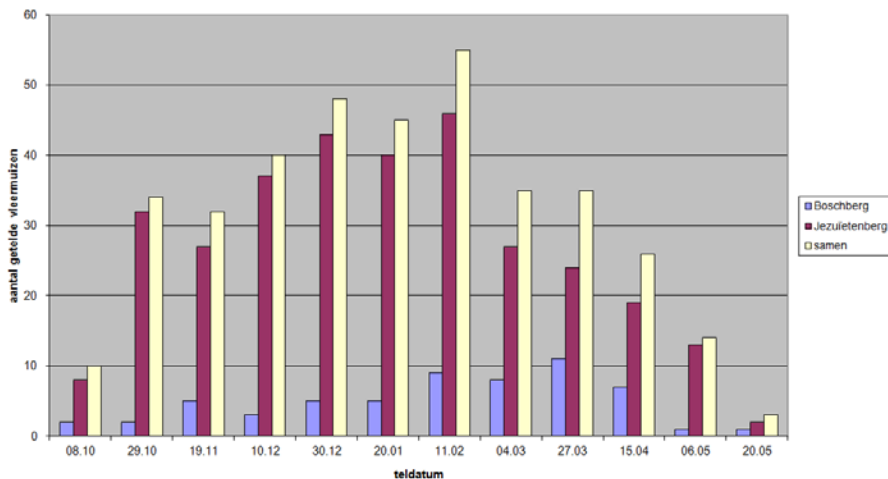
Kerk van de Nassau's in Breda. Koorbanken uit de 15de eeuw waren onder het zitgedeelte onder iedere zitplaats 'verlucht'.

resultaten 12 telrondes Boschberg (B) en Jezuïetenberg (J) 2008 / 2009

	M	m	d	D	n	plec.	Be	Pip.	em	indet	B	J	
08.10	1	2	4	1					2		2	8	10
29.10	5	2	5	2	2				16		2	32	34
19.11	3	3	6	1	1	2			15		5	27	32
10.12	4	2	6	1		2	1	1	22	1	3	37	40
30.12	4	3	1	9	1	4	1		21	1	5	43	48
20.01	4	2	1	2	1	5	1		21	1	5	40	45
11.02	4	4	3	8		8	2	1	23		9	46	55
04.03	2	2	3	6	1	1	2	1	14		8	27	35
27.03	1	5	2	2	3	2	1	1	18		11	24	35
15.04		3	3		1	1		1	17		7	19	26
06.05			1						13		1	13	14
20.05		1							2		1	2	3
	M	m	d	D	n	plec.	Be	Pip.	em	indet			

Myotis myotis	M	<i>Vale Vleermuis</i>	Myotis nattereri	n	<i>Franjestaart vleermuis</i>
Myotis mystacinus	m	<i>Baardvleermuis</i>	Plecotus auritus	plec	<i>Bruine Grootoorvleermuis</i>
Myotis daubentonii	d	<i>Watervleermuis</i>	Myotis bechsteinii	Be	<i>Langoorvleermuis</i>
Myotis dasycneme	D	<i>Meervleermuis</i>	Pipistrellus pipistrellus	Pip	<i>Dwergvleermuis</i>
			Myotis emarginatus	em	<i>Ingekorven vleermuis</i>
			Indeterminabel	indet	<i>niet te determineren</i>

Vleermuistellingen

M	m	d	D	n	plec	Be	Pip	em
5	6	11	2	8	2	1	1	23
29/10	30/12 20/01 11/02	11/02	29/10 20/01	11/02	19/11 10/12 11/02 04/03	10/12 30/12 20/01 11/02 04/03 27/03 15/04	10/12	11/02

maximaal aantal vleermuizen per soort per telronde

Alleen *Myotis emarginatus* (em) iedere telronde aanwezig.

9 Soorten vleermuizen aangetroffen.

Meervleermuis het eerst vertrokken, de Ingekorven vleermuizen het laatst.

Geen enkele telronde waren alle 9 soorten aanwezig.

Opvallend is de fluctuatie in het aantal aanwezige Vale vleermuizen en de grote aantallen Ingekorven vleermuizen.

M	m	d	D	n	plec	Be	Pip 	em	indet
28	43	62	9	30	11	7	1	184	3
7,4%	11,4%	16,4%	2,4%	7,9%	2,9%	1,9%	0,3%	48,7%	0,8%

totale aantallen en percentageel gemiddelde 378 = 100%

De procenten zijn in tienden achter de komma afgerond.

In 12 rondes werden 378 vleermuizen geteld.

Onze hoofddoelstelling was om vast te stellen of overwinterende vleermuizen in de onderaardse kalksteengroeven inderdaad niet plaats trouw zijn en het winterslapen dus geen statische ononderbroken activiteit, maar een complex dynamisch gebeuren is.

Uiteraard hebben we iedere periodieke telronde niet elke aanwezige vleermuis kunnen tellen. Sommigen zijn eenvoudigweg niet op te speuren, omdat ze weggekropen zijn en bovenal omdat in de beide onderzochte groeven - met name de Jezuïetenberg – bepaalde gangen niet betreden mogen en/of kunnen worden. Dat levert dus een constante zoekfout op.

Elke ronde hebben we exact dezelfde gangen geteld en dat in twee groepen: in iedere groeve één telgroep.

Bekend is dat in de onderaardse kalksteengroeven onder invloed van bioritmes een seizoensgebonden interne migratie plaatsvindt, waarbij de aanwezige vleermuissoorten op zoek gaan naar hun soortspecifieke overwinteringsplekken.

In de lentemaanden bijvoorbeeld zien we grote delen van de totale aanwezige populatie instinctief de trek naar de inganggebieden maken. Waarschijnlijk speelt hier ook de veranderende dag- en nachtduur een cruciale rol.

Daarbij dient opgemerkt dat elke kalksteengroeve zijn unieke groevenklimaat heeft. Periodiek ontwaken vleermuizen om urine te lozen, condensvocht van de pels te likken, wat noodzakelijk poetsonderhoud te verrichten, sexueel actief te zijn, of om op zoek te gaan naar een andere hangplek met nog betere soortspecifieke overwinterings condities.

Uit ons onderzoek kwam duidelijk naar voren dat vleermuizen geen lange periodes op één en dezelfde plek verblijven. Weinig individuen werden na drie weken op dezelfde hangplek aangetroffen, al verbleven ze soms in de onmiddellijke nabijheid, variërend van een meter tot enkele gangen verderop. Waarbij het uiteraard niet zeker is dat het in dat specifieke geval een en dezelfde vleermuis betrof.

Wat “plaatstrouw” betreft scoren de Langoor en de Ingekorven vleermuis het best. Water-, maar vooral de Baardvleermuizen zijn echte “woelwatertjes”. Bijna nooit waren de laatste twee soorten na drie weken op de vorige hangplek aan te treffen.

M.a.w. het ogenschijnlijk uitermate statische overwinteren blijkt overduidelijk best een dynamisch gebeuren te zijn. Een dagelijkse ideële 24-uurs waarneming van het hele gangenstelsel zou dat kunnen staven.

Om een volkomen correct beeld te kunnen schetsen van onze waarnemingen zouden we de 24 ingetekende plattegronden met een geschikt computerprogramma moeten bewerken. Dan zouden we de kaarten “over elkaar heen kunnen leggen” en zo relevante gegevens kunnen aflezen.

Als logische “bijvangst” zouden we alle plattegronden tot één enkel exemplaar kunnen samenvoegen en zo in één oogopslag de specifieke voorkeursangplekken en - gebieden van de diverse aanwezige vleermuissoorten kunnen vaststellen.

Tot deze finale analyse is het echter niet gekomen.

verzamellijst incidenteel aangetroffen cavernicolen tijdens de telrondes

		Bijzonderheden
Blinde bij	<i>Eristalis tenax</i>	3 ex. solitair
Roesje, Kaneeluiltje	<i>Scoliopteryx libatrix</i>	bij ieder bezoek, max. 11 ex.
Dagpauwoog	<i>Inachis io</i>	enkele ex.
Grote boomspanner	<i>Triphosa dubitata</i>	2 ex.
Miljoenpoten	???	4-tal soorten
Tuinduizendpoot	<i>Lithobius forficatus</i>	3 ex.
Holenspin	<i>Nesticus cellulanus</i>	6 ex.
Holenwielwebspin	<i>Meta merianae</i>	2 ex
	<i>Lepthyphantes sp.</i>	1 ex., Hangmatspin
Grote Trilspin	<i>Pholcus phalangiodes</i>	div. ex.
Grote Kaardespin	<i>Amaurobius ferox</i>	enkele ex.
	<i>Tegenaria sp.</i>	enkele ex., Trechterspin
Schietmot	<i>Stenophylax permistus</i>	6 ex. levend veel dode ex. en losse vleugels
Kleine watersalamander	<i>Lissotriton(Triturus)vulgaris</i>	1ex., later dood aangetroffen
Ruwe pissebed	<i>Porcellio scaber</i>	div. ex
Kelderpissebed	<i>Oniscus asellus</i>	div.ex.
Mospissebed	<i>Philoscia muscorum</i>	enkele ex.
Oprolpissebed	<i>Armadillidium sp.</i>	enkele ex.
Lederloopkever	<i>Carabus coriaceus</i>	1 ex.
Rotsspringer	<i>Trigoniophthalmus alternatus</i>	zie aparte tabel
Sluipwesp	<i>Amblyteles quadripunctorius</i>	zie aparte tabel
Sluipwesp	<i>Aulacus striatus??</i>	zie aparte tabel
Springstaarten	??	enkele ex.

Mest, prenten en krabsporen van Steenmarter, Martes foina
Nestje Winterkoning, Troglodytes troglodytes, bij de ingang

08.10	29.10	19.11	10.12	30.12	20.01	11.02	04.03	27.03	15.04	06.05	20.05	
5	6	6	2	1	7		1	1				*
5	7	5	3	7	1	2	2					#
3	7	2	7	6	1	14	3	5	1	7		+

* = *Amblyteles quadripunctorius*, "Grottensluipwesp"

= waarschijnlijk familie Aulacidae, misschien *Aulacus striatus* (zwartrode sluiwesp)

+ = *Trigoniophthalmus alternatus* (determinatie Hay Wijnhoven, EIS), Rotsspringer, orde Franjestaarten

Triphosa dubitata, Grote boomspanner

(Jezuïetenberg)

deelnemers tellingen Jezuïetenberg oktober 2008 / mei 2009

2008/2009	08/ 10	29/ 10	19/ 11	10/ 12	30/ 12	20/ 01	11/ 02	04/ 03	27/ 03	15/ 04	06/ 05	20/ 05
Beckers, <i>Ger</i>	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Cobben, <i>Jos</i>	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Coelen v.d., <i>Agnes</i>						x	x					
Coelen v.d., <i>Walther</i>	x	x	x	x	x	x	x		x	x	x	x
Erkenbosch, <i>Hendrik</i>	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Hageman, <i>Cyril</i>		x										
Hageman, <i>John</i>	x	x		x	x		x	x	x	x	x	x
Hendriks, <i>Louis</i>							x					
Jennekens, <i>Peter</i>	x		x		x	x			x	x	x	x
Jeukens, <i>Eddy</i>	x		x	x	x	x	x	x	x	x		x
Jeukens, <i>Tom</i>												x
Ven v.d., <i>Jan</i>							x					
Ven v.d. Martha							x					

Kunrader steen

Kunradersteen is een kalksedimentgesteente en zoals de mergel, een afzettingsgesteente. Kunradersteen wordt op dezelfde manier gevormd als gewone mergel, behalve dat er geen klei mee is afgezet.

Daarom ook dat de hardheid van die steen veel hoger en de weerbestendigheid veel beter is. Men vindt Kunradersteen in afwisseling van harde steenlagen, de Kunradersteen en zachtere kalkhoudende zandlagen. Kunradersteen wordt enkel nog gewonnen in de Kunradersteengroeve te Voerendaal. Het is daar waar de steen op

meerdere plaatsen dagzoomt, hetgeen de lagen gemakkelijk bereikbaar maakt om te ontginnen. Het zou kunnen zijn dat er ooit eens holtes of kleinere ondergrondse ontginningen zijn geweest, maar nu wordt hij enkel ontgonnen in dagbouw. Marc, de uitbater van de Kunradersteengroeve, wist ook te vertellen dat de steen toch al vanaf de Romeinse tijd gebruikt werd als bouwsteen. Als men door de streek trekt valt het ook gelijk op dat de huizen grotendeels, zo niet helemaal, zijn opgetrokken met Kunradersteen.

W.F.

WNT

Op de vorige SOK-avond hield John Hageman een praatje dat o.a. ging over het ontcijferen van oude teksten. Hij vermeldde daarbij dat in sommige gevallen woorden onbekend waren, ook het Middel-Nederlandsch Handwoordenboek (MNH) verschaft geen uitkomst. Heel verwonderlijk is dat niet: de teksten waarover het gaat stammen vaak uit de zestiende en zeventiende eeuw, terwijl het MNH eigenlijk een eerdere periode behandelt. Toch is er een mogelijkheid om achter de betekenis van woorden uit latere perioden te komen. Dat is het zgn. **Woordenboek der Nederlandsche Taal (WNT)**. Dat is een woordenboek dat Nederlandse woorden beschrijft die gebruikt zijn sinds 1500. Het is weinig bekend, hoewel het het grootste woordenboek ter wereld is met tussen de 350.000 tot 400.000 woorden die verdeeld zijn over 43 banden!

In de tijd dat ik student was , begin jaren zeventig, was het nog niet voltooid. Men was geloof ik bij de letter V. De eerste aflevering werd in 1864 gepubliceerd, de laatste op 16 juni 1998. In 2001 verschenen nog drie delen Aanvullingen met vooral 20e-eeuwse woorden. Het complete WNT bestaat dus uit 43 banden, die bij elkaar zo'n drie meter ruimte in een boekenkast vragen.

Foto ontleend aan Wikipedia.

Wil je ze raadplegen, dan kan dat: het HCL heeft ze staan. Maar het kan eenvoudiger. Inmiddels is het WNT (maar ook het MNH) digitaal te raadplegen. Woorden zijn voorzien van citaten, vaak ook van een datum. Dat is gratis. Google maar even op beide woordenboeken . Het gebruik wijst zichzelf. Je kunt een beknopte versie te zien krijgen, maar ook een "uitgeklapte".

Nog een waarschuwing: ook het grootste woordenboek is niet volledig. Er zijn immers nog steeds nieuwe bronnen die ontsloten worden en die woorden, vaak vakjargon, kunnen bevatten die nog niet beschreven zijn. Succes ermee.

Hans Ogg

Mijn Mergel

Geschiedenis van de onderaardse kalksteengroeven
tot omstreeks het jaar 1600
door Jacquo Silvertant

Op zaterdag 24 oktober jongstleden presenteerde Jacquo Silvertant zijn magnus opus over de geschiedenis van de onderaardse kalksteengroeven tot omstreeks het jaar 1600, getiteld "Mijn Mergel". Zo'n honderdtal toeschouwers waren aanwezig voor de boekpresentatie in Mergelrijk te Valkenburg. Allereerst werden een tweetal films over mergel vertoond die door Jac Diederer zijn gemaakt. Na de films nam Henri Ceha het woord. Als jonge jongen had hij met nog een aantal andere knapen een grottenclub genaamd "de Vleermuizen". Henri vatte een aantal jaren het idee op om mensen die zich verdienstelijk hebben gemaakt voor de mergelgroeven te onderscheiden met een vleermuisspeld en het lidmaatschap van de "Vleermuizenclub". Eerder ontvingen Wim van Schaik, Ton Breuls en Jacquo Silvertant de speld. De boekpresentatie van het nieuwe groevenboek was een prima gelegenheid om een volgend lid van de club te verwelkomen. Dit keer viel die eer te beurt aan Jac Diederer aan wie Jacquo ook zijn boek heeft opgedragen. Na de formaliteiten van de presentatie konden intekenaars hun boek afhalen en was er nog een gezellig samenzijn in het restaurant van Mergelrijk. Het boek van Jacquo oogst inmiddels veel lof en het is voor het eerst dat er een dergelijke studie is verschenen.

Silvertant doet al 30 jaar onderzoek op dit gebied. Het boek beschrijft achtereenvolgens het onderzoek, de algemene kennis over het fenomeen en de ontwikkeling van de bouwsteenwinning vanaf de eerste helft van de 12e eeuw tot omstreeks het jaar 1600. Het is met name de middeleeuwse periode die nooit eerder beschreven werd, die in dit boek uitvoerig aan bod komt.

Dit boek is een bijzonder naslagwerk over één van de laatste relatief onontgonnen thema's uit de rijke geschiedenis van Zuid-Limburg. Het boek is geschreven in een prettige, begrijpelijke schrijfstijl en voorzien van tientallen nooit eerder gepubliceerde foto's en afbeeldingen, waardoor het boek ook voor niet ingewijden in de materie duidelijk en overzichtelijk is. In Zuid-Limburg bevinden zich meer dan 300 onderaardse steengroeven waarover de meeste Limburgers niets of weinig weten. Dit boek brengt u voor eens en altijd op de hoogte van de geschiedenis van die bijzondere en unieke ondergrondse wereld!

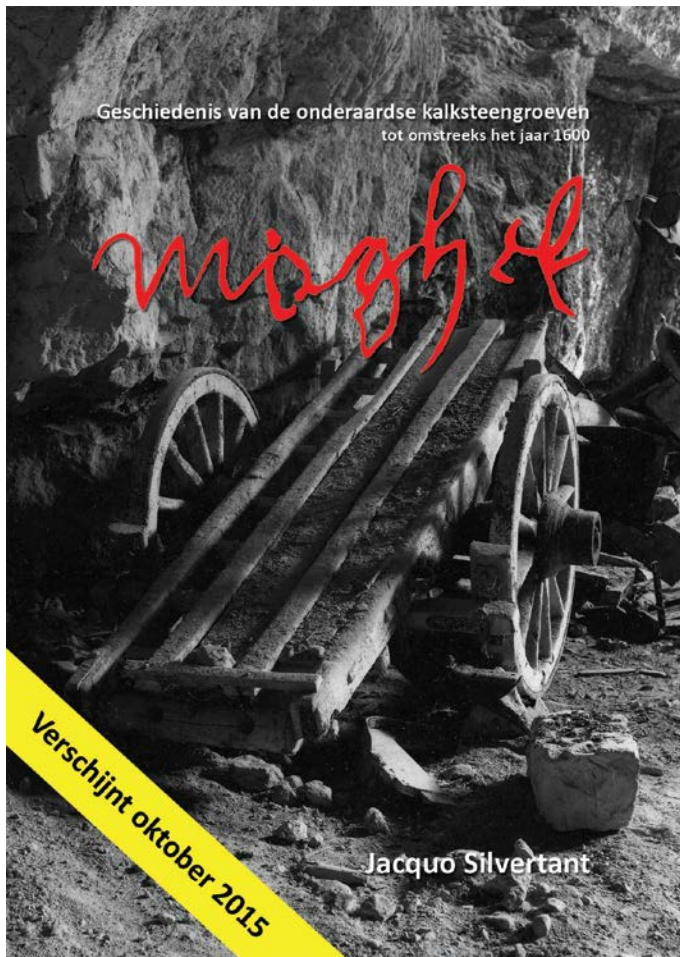
Het boek verschijnt in een kleine oplage en zal slechts beperkt in de boekhandel verkrijgbaar zijn. Daarom bieden wij nu de mogelijkheid om in te schrijven, zodat u

verzekerd bent van een exemplaar. U kunt het boek natuurlijk ook indien gewenst per post ontvangen.

Het boek is uitgevoerd in groot formaat (A4) hardcover waardoor de vele bijzondere foto's uitstekend tot hun recht komen. 208 pagina's dik en rijk geïllustreerd in full-colour, genaaid en ingebonden.

Het boek ligt ter inzage op de ledenavond en is daar ook verkrijgbaar, de prijs bedraagt € 49,95.

Om teleurstellingen te voorkomen kunt u alvast een exemplaar reserveren door een mail te sturen naar: silvertant.erfgoedprojecten@gmail.com.

Aanwinsten SOK-doc

Op de laatste ledenavond werd het SOK-doc aangevuld met een tweetal publicaties. Ton Breuls schonk het boekje *De zwerfstenen van Caestert* en Henk ten Brinke overhandigde de DSM-kalender *In het voetspoor van Ph.G.J.van Gulpen*. Nieuwe aanwinsten zijn altijd welkom!

Peter Jennekens

MEET THE UNDERGROUND PRESS

“Instortingsgevaar Rosaliesbergpad” (*Dagblad de Limburger van 27 augustus 2015*): het Rosaliesbergpad is een wandelpad tussen Geulhem en Berg en Terblijt. Het is per direct afgesloten in verband met instortingsgevaar. Onder grote delen van het pad ligt een groeve (**ROSALIESBERGSKE** of **AMORGROEVE**) en op één punt is in het pad een groot gat ontstaan, dat doorkijk geeft in een deel van de groeve. De gemeente Valkenburg aan de Geul heeft het vermoeden dat de recente hevige regenbuien ervoor gezorgd hebben dat dit gat is geslagen. Ze laat onderzoeken welke maatregelen er genomen moeten worden om te voorkomen dat nog meer delen instorten.

“Geschiedenis van ondergronds Limburg” (*DdL van 18 september 2015*): mergelwinning is onlosmakelijk met Limburg verbonden. Maar de talloze groeves en honderden kilometers lange gangenstelsels hebben volgens **Jacquo SILVERTANT** nooit een duidelijke plek gekregen in het collectieve geheugen. *“En daardoor blijven ze onbekend en onbemind”*. Hij zegt ook dat de historie van de mergelwinning zelf, de geschiedenis van de blokbrekers, nooit (populair)wetenschappelijk is opgetekend. En *“uit de periode voor 1500 is weinig bekend”*. Het heeft hem tientallen jaren gekost om een sluitende chronologie te maken. Dat resulteert in een *“eerste wetenschappelijke studie naar mergelwinning”*. Op 24 oktober is de presentatie van zijn boek.

“Subsidie voor overkappen van Openluchttheater” (*DdL van 3 oktober 2015*): het podium van het theater in Valkenburg wordt overkapt. De gemeente stelt 85.000 euro beschikbaar, waarmee de financiering in principe rond is. Naast de overkapping van het podium is de belangrijkste verbetering de uitbreiding van de **GROT** erachter, waardoor daar in de winter meer gespeeld kan worden. De totale kosten bedragen ongeveer een kwart miljoen euro.

“Wijnhuis Caves Cadier in de verkoop” (DdL van 13 oktober 2015): het voormalige wijnhuis Caves Cadier staat te koop. Het kent een rijke geschiedenis van ruim honderd jaar. In 2009 werd het gebouw nog opgeknapt en de winkel heringericht. Ook werd er een glazen lift aangelegd waarmee de bezoekers konden afdalen in de grotten onder het gebouw. Daar ligt de **BAKKERSBOSCHGROEVE**, al jaren omgetoverd in een wijnkelder. De makelaar stelt dat het gebouw met de grotten zich uitstekend leent voor *“diverse exclusieve commerciële gebruiksfuncties”*. Voor slechts 795.000 euro mag u in uw eigen grot lopen....

“Voorspelde groei van bezoekers grot blijft uit” (DdL van 13 oktober 2015): de voorspelde groei van het aantal bezoekers van de **GEMEENTEGROT** na de komst van de licht- en geluidsshow *Cave Experience* is uitgebleven. In het eerste exploitatiejaar van de grot met *Cave Experience* passeerden nog geen 70.000 mensen de kassa. De voorspelling was 90.000. Volgens de gemeente laten de eerste acht maanden van dit jaar wel een toename van 4 procent zien ten opzichte van 2014.

“Cinema bij Cave Experience in Gemeentegrot Valkenburg” (DdL van 14 oktober 2015): de *“multimediale licht- en geluidsinstallatie Cave Experience”* is uitgebreid met Cave Cinema. Bij wijze van proef is men enkele weken geleden begonnen met het twee keer per dag vertonen van de vooral bij kinderen populaire Walt Disney-film *Frozen*. Volgens de organisatoren een geslaagd experiment, want er zijn al meer dan 2500 bezoekers op de filmvertoning in de **GEMEENTEGROT** afgekomen. Reden genoeg om met de voorstelling in het Romeins gedeelte door te gaan.

“Griezelgrotten” (Maastricht van 15 oktober 2015): op 31 oktober, tijdens Halloween, is er weer gedonder in Maastricht Underground. Rond Halloween komen de geesten op bezoek in **GROTTEN NOORD**; zo ook de geest van de wereldberoemde musketier d'Artagnan. Nietsvermoedende bezoekers voelen soms koude windvlagen, horen fluisterende stemmen en zien regelmatig angstaanjagende schaduwen door het donker voorbij schieten. Er zijn veel raadsels op te lossen voor de kinderen.

“Films kijken in de catacomben” (DdL van 22 oktober 2015): wie niet bang is in het donker kan ondergronds genieten van films in de Valkenburgse grotten. In **Museum Romeinse KATAOMBEN** zijn dit weekend (*zie datum artikel – red.*) doorlopend twaalf internationale korte films te zien met als thema: ondergrondse schuilplaatsen, op zoek naar veilige plekken. Tijdens de Tweede Wereldoorlog zaten in deze grotten verborgen oorlogsfabrieken, gebouwd door de Duitse bezetter. Op zondag is er een lezing over deze oorlogsfabrieken door **Jacquo SILVERTANT**.

“Scrooge in figuren van zand” (DdL van 27 oktober 2015): buiten zitten de toeristen nog in hemdsmouwen op het terras, als bij de kabelbaan de eerste kerstbomen de **WILHELMINAGROEVE** worden binnengereden. Daar wordt voor het vijfde jaar op rij een kerststal van zand gebouwd. De vorige jaren lag het accent op de geboorte van Jezus. Voor deze lustrumeditie valt de organisatie terug op het aloude kerstverhaal van Charles Dickens. Daarvoor is alles bij elkaar bijna 800 ton zand de groeve in gereden.

Met dank aan de trouwe correspondenten Jan Paul van der Pas en Peggy Versteegh. Voor knipsels, kopieën en uittreksels kunt u altijd terecht op het bekende adres:

Ton Breuls

Bovenstraat 28

B 3770 Kanne-Riemst

Telefoon/fax: 012-454059

E-mail: tbreuls@telenet.be

Volgende ledenavond: Vrijdag 13 november 2015 Aanvang 19.30 uur!

De SOK-Info redactie heeft het recht om een aangeboden artikel te weigeren. De geplaatste artikelen vertegenwoordigen niet automatisch de standpunten van de SOK-Info redactie of die van het SOK-bestuur.

Groeven in beheer bij de stichting Ir. D.C. van Schaik:

Bovengenoemde organisatie heeft een aantal groeven in beheer of een collectieve vergunning voor een groeve. Voor het bezoeken van deze groeven moet U contact opnemen met de beheerder.

Bij inbraak in één van deze groeven:

Bij constatering van inbraak en of vernielingen aan een van de groeven dit direct melden. liefst dezelfde dag nog.

Melden van vernielingen bij onderstaande personen. Als de eerste niet bereikbaar is, dan de volgende op de lijst.

1e Groevebeheerder van die groeve. Voor namen en telefoonnummers, zie hieronder.

2^e Olav Hensing, Technische Commissie: 06 . 557 78 846.

3^e leder bestuurslid van de Van Schaikstichting. Voor namen en telefoonnummers, zie pagina. 2

De Van Schaikstichting stelt zich ten doel de afsluiting van de groeve binnen 24 uur te herstellen.

Voor meer informatie: www.vanschaikstichting.nl

Groeve:	Beheerder:	Telefoon:
Apostelgroeve	Ton Breuls	00-3212 45 40 59
Fallenberggroeve (niet toegankelijk)	Ger Beckers	043-367 08 57
Gewandgroeven Heiberggroeve	Hub Geurts	045-405 32 81
Groeve de Keel	Luc Walschot	00-3212441350
Groeve Eys	Wim Kneepkens	043-347 1 1 88
Keldertjes Slavante	Wil Ramaekers	043-364 52 39
Roothergroeve	John Hageman	043-364 54 19
Scharnderberg (niet toegankelijk)	John Knubben	043-361 12 27
Scheuldergroeve	Jan-Paul van der Pas	045-40 41 600
Theunisgroeve	Paul Magielse	06-12687174
De Sint-Pietersberg: De Sint-Pietersberg wordt beheerd door de Vereniging Natuurmonumenten. De SOK heeft een collectieve onderzoeksvergunning voor de Zonneberg, het Noordelijk Gangenstelsel en het gebied onder het Fort. Onderzoeksaanvragen moeten ingediend worden bij het secretariaat van de SOK. Toezichthouder van de beide groeven is Harm Hovens, telefoon: 06-558 25 192.		
Bij onraad of calamiteiten kunt u ook de boswachter, Tim Koumans, contacteren, telefoon: 06-832 15 415.		

Deze uitgave werd mede mogelijk gemaakt door een financiële bijdrage van de

Provincie Limburg

De **SOK-Info**

is een uitgave van de
Studiegroep Onderaardse Kalksteengroeven,
Natuurhistorisch Genootschap Limburg.

